

АНАЛІЗ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЧИННИКІВ ПОПИТУ НА ГРОШІ

ANALYSIS AND CLASSIFICATION OF MONEY DEMAND FACTORS

УДК 336.741.237

Маначинська Ю.А.к.е.н., доцент кафедри обліку
і оподаткуванняЧернівецький торговельно-економічний
інститут

Київського національного

торгівельно-економічного університету

Чичкань М.О.

студентка

Чернівецький торговельно-економічний
інститут

Київського національного

торгівельно-економічного університету

В статті розкривається поняття попиту на гроші з різних точок зору та детально описується уявлення про нього у різні часові періоди. Окреслюються першочергові мотиви до накопичення грошей з позицій теорії Дж.М. Кейнса. Досліджено генезис змісту поняття «попит на гроші» в історичній ретроспективі. Наводиться диференційована класифікація основних чинників попиту на гроші. Представлена модель їх взаємозв'язку із потенційними мотивами грошового накопичення.

Ключові слова: гроші, попит, мотиви накопичення, теорія попиту, чинники попиту, класифікація чинників попиту.

В работе раскрывается понятие денежного спроса с разных точек зрения и представлена о нем в различные промежутки времени. Очерчиваются мотивы накопления денег с позиций теории Дж.М. Кейнса. Приводится генезис содержания понятия «денежный

спрос». Кроме того, предлагается дифференцированная классификация факторов денежного спроса. Подана модель их взаимосвязи с мотивами денежного накопления.

Ключевые слова: деньги, спрос, мотивы накопления, теория спроса, факторы спроса, классификация факторов спроса.

The definition of money demand, from the different viewpoints and ideas about it in different periods of time are searched in proposed paper. The causes of money accumulation from the positions of J. M. Keynes' theory implications are described in the article. Genesis of the definition's content of "money demand" is represented. Causes of demand classification varied and model of it correlation with causes of money accumulation are provided.

Key words: money, demand, causes of money accumulation, theory of demand, causes of demand and causes of demand classification.

Постановка проблеми. Формування професійного світогляду та культури сучасного фахівця у сфері оподаткування неможливе без вивчення феномену всезагального еквіваленту обміну та його якостей, уявлень про найбільш загальні економічні закономірності. У цьому контексті питання чинників попиту на гроші посідає визначне місце, оскільки є важливою детермінантою монетарної та ринково-регуляторної політики.

Актуальність обраного дослідження полягає у вивченні явища попиту на гроші і можливості наукового усвідомлення, з цих позицій, ефективного регулювання ринкових відносин через механізми та інструменти кредитно-грошового впливу на економіку. Крім того, цікавою з наукової точки зору є класифікація явища «попит на гроші» із врахуванням різних галузей наукового пізнання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У різний час зазначеній проблематиці були присвячені роботи таких авторів, як: Дж. М. Кейнс, І. Фішер, Ж. Воден, Д. Юм, Дж. С. Мілль та інших. Серед вчених минулого століття, праці яких були присвячені розглядуваному питанню, слід виділити В. Баумола, Дж. Тобіна, М. Фрідмена та інших. Сучасними українськими дослідниками цього питання були І.М. Льон [4], В.І. Міщенко [4], Я.В. Поплюйко [1], С.В. Шепелева [8], С. Шевченко [7] та інші. Проте, невіршеними на сьогоднішній день залишаються питання диференційованої класифікації чинників попиту на гроші та їх взаємопов'язаності з мотивами такого попиту.

Постановка завдання. Завдання дослідження полягають в науковому вивченні чинників попиту на гроші, їх детальному аналізі, класифікації та виявленні взаємозв'язків між ними та мотивами

накопичення грошей з позицій плюралізму та загально-філософських методів наукового дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Перш, ніж розглянути самі чинники, що мають безпосередній вплив на формування попиту грошей, варто звернутися до поняття попиту на гроші.

Попит на гроші – це певний, заздалегідь визначений запас грошей який прагнуть мати у своєму розпорядженні економічні суб'єкти, що існує на певний момент, тобто це явище залишку, а не потоку [5].

У протизагу попиту на гроші, на вітчизняних теренах (за часів Радянського Союзу) існував «відкладений» попит на товари і послуги, коли дефіцит певних товарів призводив до накопичення неліквідної грошової маси у вигляді ощадних вкладень суб'єктів економічних відносин і неспроможності придбати на ці гроші реальні продукти матеріального виробництва. В залежності від історичного періоду, питання «попиту на гроші» було порушено та розкрито у різних теоріях: монетарній, переваги ліквідності, сучасній, які давали свої визначення по суті проблеми у залежності від різних кутів зору та факторів, що бралися за основу.

Кількісна, як її ще називають, монетарна теорія стверджує, що існує прямий зв'язок між кількістю грошей і рівнем цін, що ціни визначаються кількістю грошей, які знаходяться в обігу, а купівельна спроможність грошей обумовлюється рівнем цін. Тобто, монетарна теорія розглядає запас грошей (попит на гроші) як елемент багатства, котрим володіють економічні суб'єкти. Якщо вони бажають мати певну частину свого портфеля активів (багатства) в ліквідній формі, то це означатиме зростання попиту на гроші, і навпаки [5].

У 1936 році у своїй книзі «Загальна теорія зайнятості, процента і грошей», Дж. М. Кейнс, використовуючи даний підхід, створив нову теорію, яка отримала назву «теорії переваги ліквідності» [6]. Він розглядав гроші як один з типів багатства і вважав, що та частина активів, яку населення і фірми бажають зберігати у формі грошей, залежить від того, наскільки високо вони цінують властивість ліквідності.

Виходячи з цього, Дж. М. Кейнс вивів три причини (мотиви), які спонукають людей зберігати частину їх багатств у формі грошей:

1) Трансакційний мотив зберігання грошей – економічні суб'єкти постійно мають потребу у грошах для особистого і виробничого споживання. Такі гроші повинні мати ліквідну форму для негайного використання;

2) Мотив обережності – кількість грошей, необхідних індивіду для здійснення угод купівлі – продажу і відкладена приблизно пропорційна його доходу. Чим більше готівки людина тримає, тим більша ймовірність втрат, спричинених неліквідністю (тобто браком грошей на певний момент). Та чим більше людина тримає на руках, тим від більшого відсоткового доходу вона відмовляється.

3) Спекулятивний мотив – мотив зберігання грошей, що виникає з бажання уникнути втрат капіталу, що викликаються зберіганням активів у формі облігацій у періоди очікуваного підвищення норм позичкового відсотка [2].

Також варто відзначити, що в основу досліджень Дж. М. Кейнса покладено такі функції грошей, як: «гроші як засіб платежу», «гроші як засіб нагромадження», відповідно до мотивів. Причому функції нагромадження відповідають два різних за своїм значенням мотиви – спекулятивний та обережний (завбачливий), що визначають як цілі економічних суб'єктів до накопичення грошей.

Динаміка кожної з цих частин визначається різними факторами. Залишок поточної каси змінюється залежно від зміни номінального обсягу ВНП. В міру його зростання повинно бути більше грошей в поточній касі і навпаки (звичайно за умови

сталості швидкості обігу грошей). Зміна обсягу валового національного продукту визначається двома самостійними чинниками: абсолютним рівнем цін (P) та реальним обсягом виробництва (Q). Обидва ці чинники впливають на попит прямо пропорційно [3].

Виходячи з наведеного, можна вивести формулу (1) залежності пропозиції грошей від об'єктивно-економічних чинників:

$$MV = PQ, \quad (1)$$

де M – кількість грошей, що перебуває в обігу (пропозиція грошей); V – швидкість обігу грошей; P – абсолютний рівень цін; Q – реальний обсяг виробництва.

Існує також сучасна теорія попиту на гроші, яка виділяє такі чинники впливу на нього:

– швидкість обігу грошей – чим вона вища, тим меншим буде попит на гроші, і навпаки. Тобто вплив цього показника на попит обернено пропорційний. У інших трактуваннях швидкість обігу грошей вважається відносно стабільною, тому її вплив на попит мало відчутний. Через це до формули попиту на гроші чинник швидкості, не входить;

– зміни норми процента. Залишок грошей як заощаджень змінюється під впливом тих факторів, які спричиняють зміну оцінки переваг певних видів активів з боку їх власників. Такими факторами можуть бути зміни депозитного відсотка та доходності цінних паперів [5].

Укрупнена класифікація основних чинників попиту на гроші представлена на рис. 1, помітно, що до її складу включено об'єктивно-економічні, суб'єктивно-психологічні та соціально-детерміновані фактори.

Крім того, виявлено замкнений, обернено пропорційний до зазначеної класифікації чинників, взаємообумовлений зв'язок між чинниками попиту на гроші та мотивами грошового накопичення (рис. 2).

На рис. 3 наведено (в якості узагальнення) класифікацію теорій грошового попиту (рис. 3).

Рис. 1. Класифікація чинників попиту на гроші

Рис. 2. Зв'язок між чинниками попиту на гроші та мотивами грошового накопичення

Рис. 3. Класифікація теорій грошового попиту

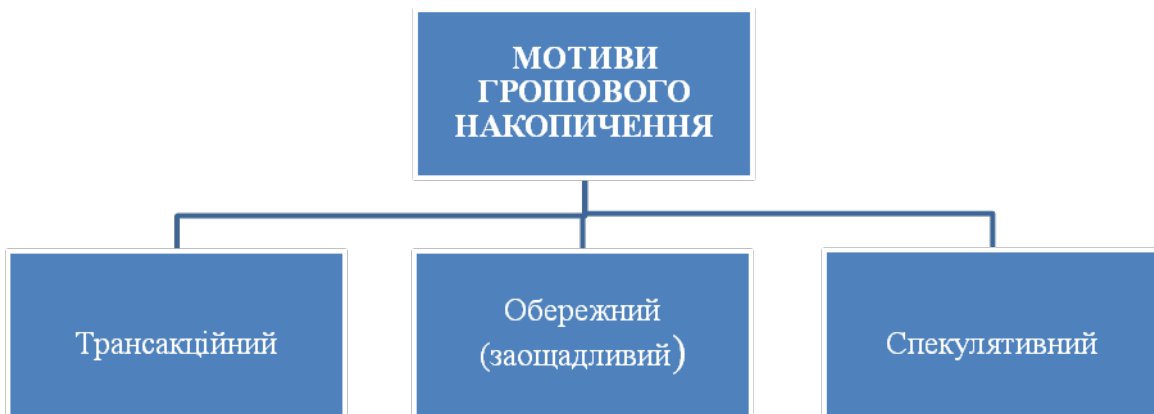

Рис. 4. Мотиви грошового накопичення за «теорією переваги ліквідності» Дж.М. Кейнса

Варто звернути увагу на основні мотиви до заощадження багатства, тобто розглянути першочергові мотиви грошового накопичення. Зокрема на рис. 4 подано такі спонукальні чинники з позиції «теорії переваги ліквідності» Дж.М. Кейнса.

У ХХ ст. під впливом поглядів В. Баумола, Дж. Тобіна, М. Фрідмена, зазначена теорія додала до чинників впливу на попит ще й ті, які умовно можна назвати новітніми:

– накопичення багатства – полягає в тому, що унаслідок збільшення маси багатства зростатиме і попит на гроші. Таким чином вплив цього чинника прямий;

– інфляція – впливає на попит на гроші в кількох напрямках. В умовах інфляційного зростання цін запас грошей знецінюється, що провокує скорочення попиту на гроші. Якщо зростання цін незначне і не провокує інфляційних очікувань, тоді інфляція є чинником позитивного впливу на попит. Загалом вплив цього чинника визначаємо як обернено пропорційний;

– очікування перспектив щодо кон'юнктури ринку – тісно пов'язаний з інфляційними очікуваннями: якщо економічні суб'єкти віддадуть перевагу накопиченню багатства у товарній формі, а не в грошовій і попит на гроші скоротиться. Отже, вплив цього чинника теж обернено пропорційний [5].

Висновки з проведеного дослідження. Підбиваючи підсумки дослідженню, слід зазначити, що параметри попиту на гроші мають тенденцію постійно змінюватись, удосконалюватись, перетворюватись згідно умов розвитку суспільства на конкретному історичному етапі.

Крім того, нами, в рамках поставлених цілей дослідження, запропоновано наступну класифікацію чинників грошового попиту:

– об'єктивно-економічні (коливання банківського курсу, інфляція, зміни на ринку цінних паперів і т.п.), – власне економічна класифікація;

– суб'єктивно-психологічні (прагнення до багатства, потреба забезпечення фізичного виживання, жадібність, уподобання, погляди, уявлення і т.п.) – економіко-психологічна класифікація;

– соціально детерміновані (потреба у коштах, потреба забезпечення соціального статусу та існування і т.п.) – економіко – соціологічна класифікація, про що побудовано підсумкову діаграму, яка приведена нижче

Дані результати дослідження можуть бути корисними при вивченні та аналізі ситуації на грошовому ринку та ринку цінних паперів, врахуванні під час проведення моніторингу монетарної та

грошово-регуляторної державної політики, бухгалтерського обліку та аналізу наявних та перспективних грошових коштів (для побудови балансу чи бізнес-плану підприємства), та є предметом для подальших наукових досліджень і дискусійних обговорень у зазначеному напрямку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ефективна економіка – [Електронне наукове фахове видання: включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки: наказ МОН від 29.12.2014 року № 1528] – [Електронний ресурс] : [Веб – сайт] – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4595> (дата звернення 21.03.2017 року) – Я.В. Поплюйко. Закономірності формування попиту на гроші в Україні.

2. Г.П. Журавльова. Економіка, 2006 – [Електронний ресурс] : [Веб – сайт] – Електронні дані. – Режим доступу: <http://epi.cc.ua/keynsianskaya-teoriya-sprosa.html> (дата звернення 21.03.2017 року) – Кейнсіанська теорія попиту на гроші.

3. Грошовий ринок: цілі і завдання – [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: <http://elib.lutsk-ntu.com.ua/book/fof/bs/2011/11-30/page6.html> (дата звернення 21.03.2017 року) – Попит на ринку грошей.

4. Міщенко В.І., Льон І.М. Трансформація кількісної теорії грошей та її використання в діяльності центральних банків. – [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14821111/politekonomiya/popit_groshi (дата звернення 21.03.2017 року).

5. Навчальні матеріали онлайн – [Електронний ресурс] : [Веб – сайт] – Електронні дані. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14821111/politekonomiya/popit_groshi (дата звернення 21.03.2017 року) – Попит та гроші.

6. Навчальні матеріали онлайн – [Електронний ресурс] : [Веб – сайт] – Електронні дані. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1778012235288/finansii/teoriya_perevagi_likvidnosti_keynsa (дата звернення 21.03.2017 року) – Теорія переваги ліквідності Кейнса.

7. Шевченко С. Антикризове регулювання попиту на гроші. – [Електронний ресурс] – Електронні дані. – Режим доступу: www.lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnik10/fail/Shevchenko.pdf (дата звернення 21.03.2017 року).

8. Шепелева С.В. Еволюція теоретичних поглядів на формування попиту на гроші в аграрному секторі економіки. – [Електронний ресурс] : [Електронний каталог Національної Бібліотеки України ім. Вернадського] – Електронні дані. – Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/..../cgiirbis_64.exe (дата звернення 21.03.2017 року).